

**Samantekt
Umhverfisstofnunar
um bráðamengun
árið 2016**

Inngangur

Samantekt þessi yfir bráðamengun á árinu 2016 er unnin í samræmi við 26. gr. reglugerðar nr. 1010/2012 um viðbrögð við bráðamengun hafs og stranda en samkvæmt henni skal Umhverfisstofnun fyrir 15. september ár hvert taka saman og birta opinberlega upplýsingar um bráðamengun næstliðins árs. Í samantektinni skal einnig greint frá eftirliti, æfingum og samstarfi við mengunarvarnaráð hafna, hafnir og stofnanir.

Skylt er samkvæmt lögum nr. 33/2004 um varnir gegn mengun hafs og stranda að tilkynna um bráðamengun en það fer eftir staðsetningu atviksins til hvaða aðila tilkynna skal um mengunina. Ef um er að ræða bráðamengun innan hafnarsvæða skal tilkynna um hana til viðkomandi hafnarstjóra sem ber ábyrgð á að gripið sé til viðeigandi bráðaaðgerða til að hefta útbreiðslu og koma í veg fyrir frekara tjón vegna mengunarinnar. Hafnarstjóra ber að tilkynna Umhverfisstofnun og heilbrigðisnefnd um bráðamengun strax og vart verður við hana. Ef bráðamengun verður utan hafnarsvæða skal tilkynna um hana til vaktstöðvar siglinga sem kallar til vakthafandi aðila innan Umhverfisstofnunar, enda ber stofnunin ábyrgð á að gera viðeigandi ráðstafanir vegna mengunarinnar. Ef um er að ræða mengunaróhapp á landi skal tilkynna það til viðkomandi slökkviliðs. Nánari upplýsingar um tilkynningar vegna bráðamengunar og viðbrögð við bráðamengun er að finna í lögum nr. 33/2004 um varnir gegn mengun hafs og stranda og reglugerð nr. 1010/2012 um viðbrögð við bráðamengun hafs og stranda.

Hér á eftir eru teknar saman upplýsingar um tilkynningar um bráðamengun innan hafnarsvæða sem Umhverfisstofnun bárust árið 2016 og upplýsingar um bráðamengun eða atburði utan hafnarsvæða sem tilkynnt var um. Ekki er fjallað um mengunaróhöpp á landi sem skylt er að tilkynna til viðkomandi slökkviliðs, nema Umhverfisstofnun hafi einnig borist tilkynning um óhappið.

Skammstafanir

Hér á eftir er yfirlit um helstu skammstafanir sem notaðar eru í þessari samantekt:

EMSA – Siglingaöryggisstofnun Evrópu

HES – Heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga

LHG – Landhelgisgæsla Íslands

ODR – Olíudreifing

UST – Umhverfisstofnun

Tilkynningar um mengunaróhöpp á landi árið 2015

Hvenær	Hvar	Hvað	Aðgerðir/athugasemdir
5. febrúar	Sauðárkrókur	Sýruleki hjá Primex	Um 1-2 lítrar af saltsýru fóru niður í öryggispró og var hún núllstillt þar.
2. maí	Grafarvogur	Olíumengun í Grafarlæk í Grafarvogi. Olían virtist koma undan Vesturlandsvegi.	Ábendingu um olíumengun var komið á framfæri við HES.

Tilkynningar um bráðamengun innan hafnarsvæða árið 2015

Hvenær	Hvar	Hvað	Aðgerðir/athugasemdir
6. janúar	Vopnafjarðarhöfn	Dæling úr vélarúmi trillubáts olli olíumengun á bryggju og hafnarsvæði innan við Ásgarð.	Dæling var stöðvuð og lögreglu gert viðvart. Olíubrák dreifð og inni á svo erfiðu svæði að ekki var talið raunhæft að draga út olíugirðingu.
21. janúar	Pollurinn Akureyri	Flekkur kom fram á LANDSAT 8 mynd.	Skoðun leiddi í ljós að ekki var um mengun að ræða heldur ísmyndun á Pollinum.
16. mars	Bolungarvíkurhöfn	Olíubrák á bryggju í Bolungarvíkurhöfn. Samvæmt upplýsingum frá hafnarstjóra ekki um að ræða leka frá úrgangsolíutanki heldur líklega sullast út olía þegar úrgangsolíu var hellt í tankinn.	UST fór fram á að gerðar yrðu úrbætur. Sveitarfélagið kom upp betri móttökuaðstöðu fyrir úrgangsolíu.
8. júní	Faxaflóahafnir	Olíumengun í Reykjavíkurhöfn.	Ekki gripið til aðgerða því talið að olían myndi gufa upp.
15. júní	Sauðárkrókshöfn	Olía kom upp úr niðurfalli á Sauðárkróki nálægt fiskvinnslufyrirtæki í bænum.	Olíumengaður jarðvegur var fjarlægður og fluttur til meðhöndlunar á urðunarstaðinn í Stekkjarvík.
16. júní	Faxaflóahafnir	Olíuflekkur sást við Engey. Mjó olíuslíkja, um 5-10 m breið.	Orsök mengunarinnar fundust ekki. Engin mengun í fjöru. Líklega olía frá báti/skipi. Öll ummerki um olíuna voru horfin daginn eftir.

Hvenær	Hvar	Hvað	Aðgerðir/athugasemdir
6. júlí	Fáskrúðsfjörður	Grútamengun frá Loðnuvinnslunni í Fáskrúðsfirði. U.þ.b. 800-1.000 L af lýsi bárust út í sjó vegna mistaka við vinnsluna.	HES skoðaði aðstæður á vettvangi. Grútur hreinsaður úr fjörum.
6. júlí	Akureyrarhöfn	Glussi frá fremri krana skips sprautaðist yfir bryggjuna (steypa) á u.þ.b. 40 fm. svæði og yfir gáma inni á gámasvæðinu.	Slökkvilið og lögregla kölluð til. Svelgir á bryggjunni stíflaðir og svæðið hreinsað með sagi og trjákurli. Ísogspylsur settar í sjóinn við skipshlið.
8. júlí	Húsavíkurhöfn	Nafnlaus ábending barst til UST um glussaleka frá olúpramma.	Hafnarvörður skoðaði aðstæður en fann engin ummerki um glussaleka.
8. júlí	Hafnarfjarðarhöfn	Óhapp varð við dælingu á eldsneyti um borð í skip.	Ísogspylsur settar út til að hefta útbreiðslu olíunnar í höfninni. Útbreiðslan nánast bundin við svæðið á milli skips og bryggju. Dælubíll kom á staðinn. Áætlað að um 100 L af skipadísilolíu að hámarki hafi farið í höfnina, en henni náð upp að langstærstum hluta.
28. nóv.	Grindavíkurhöfn	Olía fór í höfnina við dælingu um borð í skip, áætlað magn um 1000 L.	Sett út flotgirðing milli Norðurbakka og Miðgarðs en þar hafði olía safnast saman. Girðing tekin upp daginn eftir og farið með til eyðingar í Kólku. Við nánari skoðun á hafnarsvæði var ekki finna olíulykt daginn eftir að lekinn átti sér stað.

Tilkynningar um mengun utan hafnarsvæða árið 2015

Hvenær	Hvar	Bráðamengun	Aðgerðir/athugasemdir
14. janúar	29 sjómíllur SSV af Vestmannaeyjum	Við eftirlitsflug LHG varð vart við mengunarflekk SSV af Vestmannaeyjum.	Afar lítil mengunarflekkur, einungis um 0,02 km ² . Ekki hægt að tengja skip við flekkinn.

Tilkynningar um strand báta/skipa árið 2015

Hvenær	Hvar	Atburður	Aðgerðir/athugasemdir
27. júlí	Þorskafjörður	Strand Drafnar í Þorskafirði	Engar skemmdir á bátum og enginn olíuleki. Því ekki þörf á aðgerðum af hálfu UST, en fylgst með framvindu. Tókst að koma bátum á flot á næsta flóði.

Aðrir atburðir skráðir hjá Landhelgisgæslu Íslands

Auk þeirra atburða sem getið er um hér að framan voru nokkrir atburðir tilkynntir til Landhelgisgæslu Íslands og fylgdist LHG með aðgerðum. Er þar um að ræða strand báta þar sem ekki var talin hætta á bráðamengun og Umhverfisstofnun því ekki tilkynnt um atburðinn.

Hvenær	Atburður	Athugasemdir
5. janúar	Fiskibátur strandar við Dranganes.	
25. febrúar	Fiskibátur strandar við Álftanes.	Engin sýnileg mengun.
20. apríl	Fiskibátur strandar í Sauðárkrókhöfn.	Engin sýnileg mengun.
21. apríl	Fiskibátur strandar við Kársnes.	Engin sýnileg mengun.
11. maí	Fiskibátur fær á sig brotsjó við Straumnes.	
11. ágúst	Fiskibátur strandar á Hofsgrunni.	Engin sýnileg mengun.
9. október	Fiskibátur strandar í Siglufjarðarhöfn.	Engin sýnileg mengun.

Eftirlit Landhelgisgæslu Íslands og CleanSeaNet

Landhelgisgæsla Íslands (LHG) hefur eftirlit með hafsvæðum Íslands, jafnt úr lofti sem af sjó. Ef vart verður við mengun í eftirliti LHG er tilkynnt um hana til Umhverfisstofnunar. Auk þess sér LHG um móttöku á gervitunglamyndum frá Siglingöryggisstofnun Evrópu (EMSA) í samræmi við samning LHG og UST þar að lútandi. Gervitunglamyndirnar fást í gegnum CleanSeaNet þjónustu EMSA og eru notaðar til að greina hugsanlega olíumengun innan íslenskrar mengunarlögsögu. Brugðist er við ef eitthvað bendir til að olíumengunar gæti á viðkomandi hafsvæði. Árið 2016 var engin olíumengun staðfest innan íslenskrar mengunarlögsögu í kjölfar greininga á gervitunglamyndum. Nánari upplýsingar um CleanSeaNet og eftirlit í íslenskri mengunarlögsögu er að finna í skýrslu LHG (Annual Summary Report 2016) sem er aðgengileg á heimasíðu UST.

Æfingar og þjálfun

Núgildandi aðgerðaáætlun Umhverfisstofnunar, Landhelgisgæslu Íslands og Samgöngustofu um viðbrögð við bráðamengun utan hafna og notkun skipaafdrepa var undirrituð af forstjórum viðkomandi stofnana 3. september 2015. Aðgerðaáætlunin er aðgengileg á heimasíðu Umhverfisstofnunar.

Áætlunin fjallar um hvernig bregðast á við þegar óhöpp verða á sjó er varða skip í efnahagslögsögu Íslands sem þykja ógna siglingaöryggi eða geta valdið umhverfistjóni. Áætlunin er hugsuð sem sameiginlegt stjórnæki Umhverfisstofnunar, Landhelgisgæslu Íslands og Samgöngustofu og er ætlað að tryggja fumulast verklag og framkvæmd viðbragða vegna bráðamengunar og þegar hætta er talin á bráðamengun. Auk þess er aðgerðaáætluninni ætlað að tryggja rétta framkvæmd við notkun skipaafdrepa sem útnefnd eru af Samgöngustofu. Skipaafdrepa eru annars vegar innan hafna (neyðarhöfn) og hins vegar skjólgóð svæði sem eru tilgreind utan hafna.

Samkvæmt aðgerðaáætluninni er gert ráð fyrir að tvær æfingar séu haldnar árlega, annars vegar verkleg æfing og hins vegar skrifborðsæfing. Verkleg æfing var haldin um borð í varðskipinu Þór þann 21. mars 2016 og tóku starfsmenn frá Landhelgisgæslu Íslands, Samgöngustofu, Umhverfisstofnun og Olíudreifingu þátt í æfingunni. Skrifborðsæfing var haldin þann 8. desember 2016.

Í gildi er samningur milli Umhverfisstofnunar og Olíudreifingar um aðstoð ODR í viðbrögðum við bráðamengun og notkun og viðhald mengunarvarnabúnaðar UST. Samkvæmt samningnum er meðal annars gert ráð fyrir þjálfun og æfingum útkallshóps ODR (kjarnahóps) a.m.k. einn dag árlega. Eins og fram kemur hér að framan tóku starfsmenn Olíudreifingar þátt í æfingu um borð í Þór en þar var meðal annars unnið með mengunarvarnabúnað Umhverfisstofnunar.

Samráðsfundur Landhelgisgæslu Íslands, Samgöngustofu og Umhverfisstofnunar var haldinn 26. maí 2016.

Umhverfisstofnun festi árið 2016 kaup á Tetra stöðvum og björgunarvestum fyrir þá starfsmenn stofnunarinnar sem koma að viðbrögðum við bráðamengun.

Innlent og erlent samstarf

Mengunarvarnaráð hafna

Samkvæmt 13. gr. laga nr. 33/2004 um varnir gegn mengun hafs og stranda skal ráðherra að afloknum hverjum sveitarstjórnarkosningum skipa átta fulltrúa í mengunarvarnaráð hafna til fjögurra ára í senn. Umhverfisstofnun tilnefnir tvo fulltrúa og er annar þeirra formaður ráðsins. Hafnasamband Íslands tilnefnir þrjá fulltrúa, Samband íslenskra sveitarfélaga einn fulltrúa sem skal vera starfandi heilbrigðisfulltrúi, og Samgöngustofa og Vegagerðin einn fulltrúa hvor.

Hlutverk mengunarvarnaráðs hafna er:

- a. að vera formlegur samstarfsvettvangur Umhverfisstofnunar og hafna um málefni sem varða viðbúnað og viðbrögð við bráðamengun innan hafnarsvæða,
- b. að stuðla að samstarfi og samhæfingu milli hafna um viðbúnað, samræmingu viðbragðsáætlana og viðbragða við bráðamengun,

- c. að gera tillögu til Umhverfisstofnunar um uppbyggingu og endurnýjun á mengunarvarnabúnaði í höfnum landsins og
- d. að koma með ábendingar og tillögur um innihald viðbragðsáætlana.

Skipað var í mengunarvarnaráð hafna í fyrsta sinn árið 2015 og var fyrsti fundur ráðsins haldinn 9. mars 2015. Haldinn var 1 fundur í mengunarvarnaráði árið 2016.

Mengunarvarnaráð hafna hefur meðal annars samþykkt starfsreglur ráðsins og leiðbeiningar vegna viðbragðsáætlana hafna. Í samráði við ráðið er unnið að verkefni sem Umhverfisstofnun leiðir sem felst í að meta þörf á uppbyggingu og endurnýjun mengunarvarnabúnaðar í höfnum landsins. Ákveðið var að hefja vinnu við verkefnið árið 2015, en sú vinna fór af stað árið 2016. Verkefninu er ekki lokið.

Kaupmannahafnarsamkomulag

Kaupmannahafnarsamkomulagið er samningur milli Norðurlandanna um gagnkvæma aðstoð við viðbrögðum við mengunaróhöppum á sjó. Umhverfisstofnun sótti aðalfund og fund í vinnuhópi Kaupmannahafnarsamkomulagsins árið 2016.

Ísland var ásamt Noregi og Finnlandi umsækjandi að styrk til Evrópusambandsins vegna fyrirhugaðrar mengunarvarnaæfingar á vegum Kaupmannahafnarsamkomulagsins árið 2017 (Scope 2017).

EPPR/MOSPA

Árið 2013 gerðu ríki Norðurskautsráðsins með sér samkomulag um viðbrögð gegn bráðamengun vegna olíu, svonefnt *Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic* (MOSPA). Framkvæmd samkomulagsins er tengt vinnuhópi á vegum Norðurskautsráðsins sem nefnist EPPR (Emergency Prevention, Preparedness and Response) og vinnur að stefnumörkun er snýr að viðbrögðum við umhverfisslysum.

Ísland sótti fundi EPPR árið 2016, en árlega eru haldnir tveir fundir. Einnig tóku fulltrúar Íslands þátt í í skrifborðsæfingu á vegum MOSPA á árinu 2016.

Á vegum EPPR var árið 2016 settur upp gagnagrunnur um mengunarvarnabúnað þeirra ríkja sem taka þátt í starfi EPPR (Arctic Oil Spill Response Database). Gagnagrunnurinn er eingöngu aðgengilegur þeim ríkjum sem taka þátt í starfi Norðurskautsráðsins.